

Конспект уроку № 156

Тарас Шевченко — Великий Кобзар

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode156

Вступ

Привіт! Це Анна Огойко, і ви слухаєте подкаст «Уроки української», це четвертий сезон.

Цей подкаст призначений для іноземців, які вивчають українську мову, тому я і говорю тут досить повільно і **чітко**.

Перепрошую, що минулого разу не було епізоду. Зараз я дуже зайнята з іншим моїм проєктом, де я розробляю матеріали для українських **старшокласників**. Вони готуються до важливого екзамену — до ЗНО — **Зовнішнього незалежного оцінювання** з української мови та літератури.

Зараз я активно розвиваю свій канал на ютубі, записую багато відео, і також ми проводимо навчальний марафон. Тому можете собі уявити, що я **кручусь, як білка в колесі** — тобто я дуже зайнята. Але цей тест — ЗНО — вже не за горами, тож скоро я буду відпочивати.

До речі, мій проєкт називається «[на всі двісті](#)». Можете подивитись, якщо вас цікавлять поглиблені уроки української.

А сьогодні я продовжую розповідати вам про відомих українців, і на черзі, мабуть, найвідоміший українець, про якого ви точно чули щось — це Тарас Шевченко.

Для українців Тарас Шевченко — це, можна сказати, супергерой. Він не просто був поетом, він **надихнув** мільйони українців на зміни, на **боротьбу** за свободу, за незалежність України. До речі, ви знали, що Шевченко був не тільки поетом, а й також художником? Пропоную вам сьогодні дізнатися більше про Тараса Шевченка, послухавши коротеньку історію про його життя. Готові?

чітко — clearly, distinctly

старшокласник,
старшокласниця —
senior pupil (*male, female*)
Зовнішнє незалежне
оцінювання —
External Independent Testing

надихнути — to inspire
боротьба — fight, struggle

Тарас Шевченко — великий Кобзар

Тарас Григорович Шевченко народився дев'ятого березня 1814 року у невеличкому селі Моринці, яке зараз знаходиться в Черкаській області. Батько Тараса, Григорій, був простим **кріпаком**.

Можливо, ви пам'ятаєте з попередніх епізодів про кріпаків. Кріпаки — це були невільні люди, можна сказати, раби. Кріпаки народжувались без свободи, вони повинні були працювати на свого **пана** або **поміщика**. Кріпаками були переважно селяни, тобто люди, які жили в селі і займались сільським господарством.

Так от Шевченко народився в кріпацькій сім'ї, сім'ї кріпаків, а отже, він і сам був кріпаком. У **підлітковому віці** він працював на поміщика Енгельгардта. Цей чоловік Енгельгардт побачив, як Шевченко гарно малює, і тому вирішив спробувати заробити на малюнках Шевченка. Тому пан Енгельгардт організував для Шевченка навчання живопису.

Живопис — це, можна сказати, професійне малювання. Українською мовою **малювання** — це більше коли діти щось малюють або хтось малює не серйозно, а от живопис — це мистецтво і професійна діяльність.

Отже, Шевченко почав навчатися живопису, і згодом Енгельгардт влаштував його на навчання і роботу в Петербург. Там, до речі, в Петербурзі Шевченко навіть брав участь у роботах над Большим театром — він розмальовував там щось.

У Петербурзі Шевченко познайомився з великим російським художником Карлом Брюлловим. Карла дуже **вразив** талант Шевченка і тому він вирішив зробити щось для його майбутнього, а саме він вирішив **викупити** Шевченка з кріпацтва.

Що це таке — «викупити з кріпацтва»? «Викупити» щось — це купити щось, що належить іншій людині. А «викупити з кріпацтва» — це заплатити гроші пану, багато грошей, так, щоб зробити кріпака вільною людиною, звільнити когось з кріпацтва.

Спеціально для того, щоб викупити Шевченка з кріпацтва, Карл Брюллов намалював портрет іншої відомої людини — Василя Жуковського. Цей портрет продали на **аукціоні**, а за зароблені гроші викупили Тараса Шевченка з кріпацтва.

Це була дуже важлива подія, вона сталася в 1838 році. Це означало, що Тарас Шевченко тепер вільний чоловік, він може займатися тим, що хоче.

І Шевченко продовжив навчатися живопису. Він залишився в Петербурзі і вчився в Академії мистецтв. А тоді вже він, мабуть, мав більше часу і почав писати літературні твори. Зовсім скоро вийшла його перша збірка під назвою «Кобзар».

До речі, традиційно книга творів Тараса Шевченка завжди називається «Кобзар». Чому «Кобзар» і що це означає?

кріпак — serf

пан — landowner

поміщик — landowner, landlord

підлітковий вік — teenage years

живопис — painting,

pictorial art, oil painting

малювання — painting

вразити — to impress

викупити — to redeem, to ransom

аукціон — auction,

auction sale, public sale

Кобзар — це людина, яка грає на кобзі — традиційний український інструмент, пам'ятаєте? Ви зараз можете його чути — кобза.

А кобзар — це музикант, який грає на кобзі, але не лише — кобзар також співає, розповідає певні історії під кобзу. Ці історії ще часто називають думи — це такі довгі пісні з різними історіями, часто це досить трагічні історії.

Кобзар під кобзу співає, виконує свої думи. Кобзарі існували за козацьких часів, і Шевченко фактично став новим кобзарем, він складав свої вірші для України.

І отже, у 1844 році, після закінчення навчання, Тарас переїхав до Києва. Там він продовжив писати свої вірші і вони, ці вірші, ставали **дедалі** більш критичними щодо російської влади і ситуації в Україні.

Тоді Україна була в складі Російської імперії, більшість українців тяжко працювали і не мали ніяких прав. Це була досить трагічна, сумна ситуація, особливо тому, що майже ніхто в Україні не протестував, українці ніби заснули, вони повністю **підкорилися** імперії.

До речі, Шевченко якраз часто пише про такий «сон», про те, що в Україні всі сплять, все навколо **дрімає**. Наприклад, він пише:

Добра не **жди**,

Не жди **сподіваної** волі —

Вона заснула: цар Микола

Її приспав.

Воля в Україні спить, і люди теж сплять, не протестують.

У Києві Шевченко вступив до **Кирило-Мефодіївського братства** — це була таємна організація, у якій обговорювали національне українське питання, питання того, як звільнити Україну.

І за таку революційну діяльність, а також за його критичні твори, у 1847 році Тараса Шевченка заарештували. Його відправили солдатом в Орську Фортецю — це далеко в Росії, біля Казахстану — там йому заборонили писати і малювати. Але Шевченко не **опустив руки** і продовжував робити це **таємно**.

На **засланні** Шевченко провів аж десять років. А коли повернувся, то вже був досить хворим, він багато хворів. І після свого сорок восьмого дня народження, наступного дня насправді після дня народження Тарас Григорович Шевченко помер. Це сталось у 1861 році в Петербурзі, і там його спочатку і поховали.

Але в Шевченка був **заповіт**, тобто прохання, що зробити після його смерті. Так от, за Шевченковим заповітом, він хотів, щоб його поховали в Україні на **схилах** Дніпра. І цей заповіт було виконано, трошки пізніше того року

кобза́р — kobza player, itinerant player on the kobza

деда́лі — 1) farther, further;
2) more and more

підко́ритися — to submit (to), to surrender

дріма́ти — to doze, to nap

ждати = **чекати** — to wait

споді́ваний — expected

Кири́ло-Мефо́діївське бра́тство — the Brotherhood of Saints Cyril and Methodius, a short-lived secret political society that existed in Kyiv in 1845-1846

та́ємно — secretly

засла́ння — exile, banishment

запо́віт — testament

схил — hillside

Шевченка **перепоховали** в містечку Канів в Черкаській області. Тисячі людей прийшли тоді на його **похорони** в Україні.

перепоховати — to rebury
похорони — burial, funeral

І зараз, якщо ви подорожували багато в Україні, ви, мабуть, помітили, що майже в кожному містечку, в селі є вулиця Тараса Шевченка, а також часто ви можете побачити пам'ятник Тарасові Шевченку.

Так, пам'ятників Шевченку є дуже багато. А саме це 1384 пам'ятники — це в Україні і в інших країнах світу. У мене навіть є фото з пам'ятниками Шевченку: у Парижі і у Вільнюсі. Цікаво було б об'їздити всі місця, де є пам'ятники Шевченку в світі, правда? Цікава ідея... Можливо, після карантину?

А ще хочу згадати вплив Тараса Шевченка на українську мову. **Річ у тім**, що в ті часи вже були письменники та поети, які писали українською, але вони робили це досить обмежено, на прості теми, такі як про любов або якісь комічні ситуації.

річ у тім — the thing is

Натомість у своїх віршах і поемах Шевченко **порушував** серйозніші **питання**, важливіші питання. Це питання **справедливості, прав людини, української нації**. Шевченко критикував як російську владу, так і самих українців за те, що вони нічого не роблять заради свободи.

натомість — 1) instead (of), in place (of); 2) but, however
справедливість — justice, right
права людини — human rights
іронія — irony
сарказм — sarcasm
сатира — satire

Він вживав **іронію, сарказм, сатиру** — це вже була українська мова **на новому рівні**. Те, що ми називаємо, нова українська літературна мова. Фактично, саме мова творів Шевченка — це та українська мова, яку ми використовуємо зараз.

Крім того, з Шевченка ми знаємо і використовуємо багато крилатих виразів, пам'ятаєте, з попереднього епізоду, що це таке? Крилаті вирази або афоризми. Наприклад: «**Борітеся — поборете**» — ці слова Тараса Шевченка активно використовують під час сучасних протестів, наприклад, на революції на майдані.

борітися — to fight, to struggle
побороти — to fight down, to overcome

«Борітеся — поборете».

Ще є такі відомі слова: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля», — тобто в своїй хаті, в себе вдома, у своїй країні ми маємо свою волю і вільні робити те, що хочемо.

Або ще такі: «Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не **цурайтесь**», — тут Шевченко закликає українців вчитися, особливо тому, що в його часи більшість українців не мала освіти.

цуратися — to hold aloof, to shun, to avoid

А також він каже: чужому навчайтесь (тобто треба читати книги іноземних авторів, так), але і свого не цурайтесь. Не цурайтесь — тобто не відкидайте, не кажіть «ні» своєму, своїм авторам, українським. Важливо читати також книги українських авторів і не **зневажати** досягнення української науки.

зневажати — to despise, to scorn

Це одна з характеристик українців навіть зараз в ці часи — ми часто чомусь забуваємо про те добре, що є в нас, в українців, і навпаки, ми можемо **бути надто високої думки** про все **закордонне**, особливо що стосується

закордонний — foreign

західного світу.

Як бачите, думки та ідеї Шевченка, хоч і були написані майже двісті років тому, так само актуальні і зараз. Саме тому Шевченко настільки важливий для українців.

Корисні фрази та ідіоми

А зараз, як завжди, пропоную вам кілька ідіом та фразеологізмів, які я сьогодні використовувала.

На початку епізоду я сказала, що зараз я дуже зайнята, я кручусь, як білка в колесі.

Крутитися як білка в колесі або **просто як білка в колесі** — це означає бути дуже зайнятим, мати багато справ. Англійською кажуть так: «Зайнятий як бджола», так? «Busy as a bee». А українською як білка.

Зазвичай батьки, в яких нещодавно народилась дитинка, крутяться як білка в колесі. Вони дуже зайняті.

Або ви можете сказати: я весь день кручусь як білка в колесі. Мені треба відпочити! Ходімо на пиво? Або на чай :)

Крутитися як білка в колесі.

Отже, зараз я кручусь як білка в колесі, тому що я розробляю матеріали для підготовки до тесту ЗНО. Але цей тест — ЗНО — вже не за горами, тож скоро я буду відпочивати.

Не за горами — це означає дуже скоро, залишилось небагато часу.

Що в нас ще не за горами? Кінець четвертого сезону подкасту! Лишилось всього чотири епізоди.

Не за горами.

Далі про Тараса Шевченка. Його відправили на заслання і заборонили писати і малювати. Але Шевченко не опустил руки, він продовжував робити це таємно.

Не опускати руки або навпаки **опускати руки**, опустити руки — означає здаватися.

Не опускай руки! Тобто не **здавайся**, **тримайся**, ти зможеш!

здаватися — to surrender,
to give up

триматися — to hold out,
to stand firm

Важливо не опускати руки, навіть якщо дуже важко.

Опускати або опустити руки.

У своїх творах Тарас Шевченко порушував серйозні питання.

Порушувати питання — це означає **торкатись** певних тем, говорити на певні теми. Тут питання — це не обов'язково запитання, як, наприклад, «Як справи?», так...

торка́тися — to touch

Слово «питання» також може означати «тема» або «проблема».

Наприклад, у четвертому сезоні подкасту я порушую різні питання української культури та історії або я торкаюсь тем української культури та історії.

Порушувати або порушити питання

Також у своїх творах Тарас Шевченко вживав іронію, сарказм, сатиру — це вже була українська мова на новому рівні.

На новому рівні — так само і англійською — це означає стати набагато кращим.

Вийти на новий рівень — **суттєво** покращитись.

суттє́во — appreciably,
essentially

Я б дуже хотіла, щоб наступного року проєкт Ukrainian Lessons вийшов на новий рівень. У вас є ідеї, як це зробити?

Вийти на новий рівень.

І насамкінець, я сказала, що українці часто надто високої думки про все закордонне.

Бути надто високої думки або бути високої думки — це думати про щось занадто добре, перебільшувати важливість чогось.

Також можна вживати це в запереченні, наприклад, якщо вам хтось не подобається, ви можете сказати:

«Я про нього не надто високої думки», — і це досить ввічливо ви говорите.

«Я про нього або про неї не надто високої думки».

Бути не надто високої думки.

Цікавинка з граматики

Тарас Григорович Шевченко — пам'ятаєте, що це таке: Григорович?

Григорович — це ім'я по батькові. Українською мовою повне ім'я людини містить ім'я, ім'я по батькові і прізвище. Так я Анна Василівна Огойко. Усі ці три слова записані в моєму паспорті.

Ми вживаємо імена по батькові в дуже офіційних ситуаціях: на роботі чи на телебаченні. І інколи замість імен по батькові ми говоримо пан або пані, наприклад, пані Анна — це теж офіційно. Але це більш західноукраїнська традиція.

Сьогодні пропоную вам нагадати, як утворювати імена по батькові. Це просто!

Для чоловіків додаємо до імені батька закінченні **-ович**. Наприклад:

Олег — Олександрович, Олександр — Олександрович,

Віктор — Вікторович.

А для жінок додаємо **-івна** теж до імені батька:

Мій тато Василь, тому я — Василівна.

Олег — Олександрівна.

Олександр — Олександрівна — **-івна**.

Але є буквально кілька імен по батькові, які не зовсім **підлягають** правилам.

Це якраз Григорович. Тому що Григорович походить від імені «Григорій», але ми не говоримо Григорійович — ми кажемо просто Григорович, Григорівна.

Тарас Григорович Шевченко.

І ще одне особливе ім'я по батькові — Миколайович і Миколаївна. Ім'я чоловіка — Микола, але ми не говоримо Миколович, Миколівна, ми кажемо Миколайович, Миколаївна. Це набагато типовіше.

Моя мама, наприклад, Тетяна Миколаївна.

Як завжди, таблицю з цими правилами і вправи для практики ви можете знайти в конспекті уроку.

підлягати — 1) to be under the jurisdiction, to be subordinate (to);
2) to be subject (to), to be liable (to)

Творення та відмінювання імен по батькові

Чоловічі імена по батькові	Жіночі імена по батькові
-ОВИЧ Михайло — Михайлович Василь — Васильович Юрій — Юрійович Ігор — Ігорович Федір — Федорович Винятки: Григорій — Григорович Микола — Миколайович	-ІВН(А) / -ІВНА Михайло — Михайлівна Василь — Василівна Юрій — Юрївна (Юрій+івна) Ігор — Ігорівна Федір — Федорівна Винятки: Григорій — Григорівна Микола — Миколайівна
Н. Петро Іванович Р. Петра Івановича Д. Петру(ові) Івановичу З. Петра Івановича О. Петром Івановичем М. Петрі(ові) Івановичу Кл. Петре Івановичу	Н. Ганна Іванівна Р. Ганни Іванівни Д. Ганні Іванівні З. Ганну Іванівну О. Ганною Іванівною М. Ганні Іванівні Кл. Ганно Іванівно

Завершення

А на сьогодні все! Якщо у вас зараз весна, сподіваюся, що у вас там гарна погода і хороший настрій. І... що коронавірус не змінив ваше життя на гірше. Наступного разу поговоримо про ще одного відомого українця або українку. Хто це буде? Побачимо!

А я нагадаю, що для тих, хто підписаний на преміум, доступні додаткові матеріали до цих епізодів: це конспекти уроків з вправами та картки для запам'ятовування ідіом. Більше про преміум дізнавайтеся за посиланням ukrainianlessons.com/episode156.

Всього найкращого! Не хворійте, добре? До побачення!

Вправи

1

Заповніть пропуски в реченнях словами / фразами:

порушив питання

кручуся як білка в колесі

опустити руки

вийти на новий рівень

не надто високої думки

1. Я _____
_____ весь час. Робота, діти, домашні справи і знову робота...
2. В його житті були падіння, розчарування, кризи — тяжкі часи, коли він міг _____
_____, здатися, але він цього не зробив.
3. На зустрічі президент _____
_____ анексії Криму та російсько-української війни.
4. Нові інвестиції дозволять компанії _____
розвитку, привернути увагу нових клієнтів і створити нові можливості для нашої команди.
5. Чесно кажучи, я _____
_____ про твоїх нових друзів.

2

Утворіть по батькові президентів незалежної України:

1. Кравчук Леонід (Макар) _____ **Макарович**
2. Кучма Леонід (Данило) _____
3. Ющенко Віктор (Андрій) _____
4. Янукович Віктор (Федір) _____
5. Порошенко Петро (Олексій) _____
6. Зеленський Володимир (Олександр) _____

Конспект уроку №156
Тарас Шевченко — Великий Кобзар

Діти в школі звертаються до вчителів на ім'я і по батькові. Утворіть відмінкові форми імен по батькові у реченнях:

1. Діти привітали _____
_____ **(Людмила Володимирівна)** з днем народження.
2. Уроки історії з _____
_____ **(Олександр Миколайович)** завжди дуже цікаві!
3. Учні йдуть на екскурсію в музей з _____
_____ **(Оксана Василівна)**.
4. _____
_____ **(Олена Петрівна)** повторіть, будь ласка, завдання.
5. Ми бачили _____
_____ **(Віктор Іванович)** вчора в парку.
6. _____
_____ **(Ірина Михайлівна)** дуже сподобалося моє есе.

3

Перекладіть українською мовою:

1. Taras Shevchenko was born on 9 March 1814 in the village of Moryntsi.

2. Shevchenko began writing poetry while still being a serf, and in 1840 his first collection of poetry, Kobzar, was published.

3. Shevchenko's "Testament" has been translated into more than 150 languages.

4. Taras Shevchenko's writings formed the foundation for modern Ukrainian literature. He is also considered the founder of the modern written Ukrainian language.

5. Shevchenko died in Saint Petersburg on 10 March 1861, the day after his 47th birthday.

6. Taras Shevchenko was first buried in Saint Petersburg and was later re-buried on the Chernecha hora (Monk's Hill) near the Dnipro River in Kaniv.

Key Phrases 4-156

крутітися як білка в колесі	to be very busy, to be busy as a bee
опускати руки	to give up
порущувати питання	to raise a question, to raise an issue
війти на новий рівень	to reach a new level, to break new ground
бути надто високої думки	to have too high opinion on something / somebody, to give someone too much credit
бути надто високої думки про себе	to have too high opinion of oneself

Відповіді на вправи

1

1. кручуся як білка в колесі
2. опустити руки
3. порушив питання
4. вийти на новий рівень
5. не надто високої думки

2

1. Макарович
 2. Данилович
 3. Андрійович
 4. Федорович
 5. Олексійович
 6. Олександрович
-
1. Людмилу Володимирівну
 2. Олександром Миколайовичем
 3. Оксаною Василівною
 4. Олено Петрівно
 5. Віктора Івановича
 6. Ірині Михайлівні

3

1. Тарас Шевченко народився 9 (дев'ятого) березня 1814 (тисяча вісімсот чотирнадцятого) року у селі Моринці.
2. Шевченко почав писати вірші ще будучи кріпаком, а в 1840 (тисяча вісімсот сороковому) році була опублікована (видана) його перша збірка поезій (віршів) «Кобзар».
3. «Заповіт» Шевченка перекладено на більш ніж 150 мов світу.
4. Твори Тараса Шевченка сформували основу (зклали підвалини) сучасної української літератури. Шевченка також вважають основоположником (засновником, творцем) сучасної літературної української мови.
5. Шевченко помер в Санкт-Петербурзі 10 (десятого) березня 1861 (тисяча вісімсот шістдесят першого) року, на наступний день після його 47 (сорок сьомого) дня народження.
6. Тарас Шевченко був спочатку похований у Санкт-Петербурзі, а пізніше був перепохований на Чернечій горі біля Дніпра (річки Дніпро) в Каневі.

